

ԱՄՓՈՓ ՆԿԱՐԱԳԻՐ

Շնորհանդեսի միջոցով ամփոփ ներկայացվեցին հետազոտության արդյունքները, որը ՀՌԿԿ-Հայաստան հիմնադրամն իրականացրել էր հյուսիսային երեք՝ Լոռու, Շիրակի և Տավուշի մարզերում բազմաչափ աղքատությունը համայնքային մակարդակում չափելու նպատակով: Այս հետազոտությունը Հայաստանի Հանրապետությունում (ՀՀ) ենթազգային մակարդակով բազմաչափ աղքատության (ԲԱ) չափման եզակի օրինակ է:

Հարցումը հիմնված է բազմաչափ աղքատության չափման Ալբայր-Ֆոսթերի (ԱՖ) մեթոդաբանության վրա: Այս մեթոդը կիրառվել է Համաշխարհային բանկի (ՀԲ) և ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի կողմից՝ ազգային Բազմաչափ աղքատության ինդեքսը (ԲԱԻ) հաշվարկելու համար. ՀՌԿԿ-Հայաստանն իր հերթին այս մեթոդը եզակիորեն կիրառեց համայնքային մակարդակում:

Հարցման հարցաշարը հիմնված էր Տնային տնտեսությունների կենսամակարդակի ամբողջացված հետազոտություն (ՏՏԿԱՀ) հարցաշարի վրա. իր հերթին ՀԲ-ն օգտագործել էր ՏՏԿԱՀ-ը՝ ազգային Բազմաչափ աղքատության ինդեքսը (ԲԱԻ) հաշվարկելու համար:

Հետազոտության մշակման ընթացքում ՀՌԿԿ-Հայաստանը համագործակցել է ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի, ՀԲ-ի և Օքսֆորդի աղքատության հաղթահարման և մարդկային զարգացման նախաձեռնության (ՕԱՀՄԶՆ) հետ:

ՀՌԿԿ-Հայաստանը երեք մարզերում հարցազրույց է անցկացրել 2400 անձի հետ: Հարցումն անցկացվել է 2021 թվականի օգոստոսին:

Վերլուծության նպատակներով հետազոտության տվյալները բաշխվել են ըստ ութ կոնկրետ համայնքների՝ համայնքային մակարդակի ԲԱԻ ստեղծելու համար, որը նրբորեն վերհանում է տվյալ համայնքների վրա ազդեցություն ունեցող յուրահատուկ խնդիրները: Լոռու, Շիրակի և Տավուշի երեք մարզերը տրոհվել են ութ համայնքների՝ 1) Իջևան, 2) Տավուշի գյուղական համայնքներ, 3) Տավուշի քաղաքային համայնքներ (բացառությամբ Իջևանի), 4) Շիրակի գյուղական համայնքներ, 5) Գյումրի, 6)) Լոռու գյուղական համայնքներ, 7) Սպիտակ և 8) Վանաձոր:

Շնորհանդեսի հիմնական կետերն ամփոփված են ստորև բերված աղյուսակում, որտեղ յուրաքանչյուր ենթավերնագիր և բազմաչափ աղքատության չափականություն ներկայացված է եզրակացությունների և համապատասխան առաջարկությունների միջոցով՝ ըստ հետազոտության ցուցանիշների: Ի դեպ, ավելի առարկայական առաջարկություններ դեռևս պետք է տրվեն առանձին քաղաքականության ամփոփագրերի տեսքով և ամբողջական հետազոտական զեկույցի շրջանակներում, որը կիրառարակվի 2022 թվականի փետրվարին՝

«Համայնքային աղքատության հաղթահարում. կիրառական մոտեցումներ» ծրագրի շրջանակներում:

Աղյուսակ 1. Հիմնական կետերի, եզրակացությունների և համապատասխան առաջարկների ամփոփում ըստ տիրույթի և ցուցանիշների

<i>Համեմատություն մարզային և ազգային ԲԱԻ-ների միջև</i>	
Եզրակացություններ	Առաջարկներ
<p>Ընդհանուր առմամբ Լոռու, Շիրակի և Տավուշի ԲԱԻ-ն (16.3%) համեմատելի է ազգային ԲԱԻ-ի՝ Երևանի (16.4%) և այլ քաղաքային համայնքների (16.0%) մակարդակների հետ: Նմանապես, Լոռու (21.5%), Տավուշի (22.2%) և Շիրակի (22.9%) գյուղական համայնքների ԲԱԻ-ները համեմատելի են գյուղական բնակավայրերի ազգային ԲԱԻ-ի հետ՝ 23.2%: Իր հերթին, Սպիտակի ԲԱԻ-ն (14,7%) շուրջ 7%-ով բարձր է եղել Գյումրիի (8,1%), Վանաձորի (8,5%) և Իջևանի (8,2%) ԲԱԻ-ներից, սակայն չի գերազանցել ազգային քաղաքային ԲԱԻ-ն (16,0%): Ըստ հետազոտության, ամենացածր աղքատությունը գրանցվել է Տավուշի քաղաքներում (5.4% ԲԱԻ-ով):</p> <p>Ենթազգային մակարդակով ԲԱԻ-ի հաշվարկները կենսական նշանակություն ունեն Հայաստանի համար, քանի որ առանց դրանց անհնար կլինեք տեսնել կտրուկ տարբերությունները, օրինակ՝ Տավուշի գյուղական համայնքների (22.2%) և Տավուշի քաղաքային համայնքների (5.4%), Սպիտակի (14.7%) ու մյուս քաղաքային համայնքների միջև:</p>	<p>Քանի որ գյուղական և ազգային ԲԱԻ-ները տարբերվում էին մոտ յոթ տոկոսային կետով, Հայաստանի գյուղական վայրերի վրա կենտրոնանալն էական նշանակություն ունի երկրում բազմաչափ աղքատության դեմ պայքարի համար: Առաջնահերթ ուշադրություն պետք է դարձնել Լոռու, Տավուշի և Շիրակի գյուղական համայնքների, իսկ քաղաքային համայնքներից՝ Սպիտակի վրա՝ աղքատության հաղթահարման բազմաչափ քաղաքականության մշակման առումով:</p>
<i>Հիմնական կարիքներ</i>	
<i>Արժանապատիվ կյանք</i>	
Եզրակացություններ	Առաջարկություններ
<p>Լոռու մարզն ամենաանապահովն է (71.3%) առօրյա սննդի և հագուստի համար բավարար</p>	<p>Թեև Լոռու, Շիրակի և Տավուշի մարզերի բոլոր համայնքները խոցելի էին «Արժանապատիվ կյանք» ԲԱ</p>

<p>գումար չունենալու առումով: Այս ցուցանիշով ամենաանապահովը Սպիտակն է (80.1%):</p>	<p>չափականությունում, այնուամենայնիվ Լոռու մարզը և հատկապես Սպիտակը պետք է առաջնահերթություն ստանան տնային տնտեսությունների (SS)՝ առօրյա սննդի և հագուստի համար գումար չունենալու խնդրի դեմ պայքարելու հարցում:</p>
<p>Մտով կամ համարժեք բուսական սննդով սնվելու հնարավորության համեմատ (Սպիտակում SS-ների 83,7%-ը, Իջևանի SS-ների 74,3%-ը դա չէր կարող իրեն թույլ տալ), գումարի կամ այլ ռեսուրսների սղության պատճառով, զգալիորեն ավելի քիչ մարդ է առանց սնվելու մի ամբողջ օր անցկացրել:</p>	<p>Լոռուն, Շիրակին և Տավուշին արժանապատիվ կյանքի հասնելու գործում օժանդակելու համար անհրաժեշտ է առաջնահերթություն տալ հանրային առողջ սնուցմանը՝ որպես հանրային քաղաքականության կարևոր ոլորտ և սոցիալական ձեռներեցության առարկա: Մասնավորապես, ՄԱԿ-ի ՊՀԾ-ի՝ «Դպրոցական սնունդ» ծրագիրը կարող է ավելի մեծ ուշադրություն դարձնել Սպիտակի և Իջևանի դպրոցներին: Միևնույն ժամանակ, բոլոր երեք մարզերը, հատկապես Լոռին, կարող են օգուտ քաղել սնուցման հիմունքների վերաբերյալ քաղաքացիների համար դասընթացներից:</p>
<p>SS-ների 80%-ից ավելին հայտնել են, որ չեն կարող իրենց թույլ տալ մեկշաբաթյա ամենամյա արձակուրդ վերցնել տնից հեռու այլ վայրում (ներառյալ որևէ երկրորդ կացարանում, կամ ընկերների/բարեկամների հետ մնալը):</p>	<p>Ակնհայտ է, որ համայնքների մշակութային կյանքը պետք է բարելավվի: Բազմաչափ աղքատության դեմ պայքարելու համար կարևոր նշանակություն կունենան սոցիալական նախաձեռնությունները, որոնք նորարարական լուծումներ կարող են առաջարկել տոների կազմակերպման համար՝ հատկապես Լոռու, Շիրակի և Տավուշի գյուղական համայնքներում, ինչպես նաև Սպիտակում: Տեղական ՔՀԿ-ները և ՏԻՄ-երը պետք է առավել մեծ ուշադրություն դարձնեն համայնքների սոցիալական և մշակութային կյանքի ակտիվացման խնդրին՝ տոները նշելու, ինչպես նաև այնպիսի համայնքային նախաձեռնությունների կազմակերպման առումով, որոնք կարող են նշանավորել տոնակատարություններին ու քաղաքացիների համախմբվածությունը:</p>

<p>Շատ քիչ համայնքներ (ըստ էության՝ 2,4%-ից պակաս) են նշել, որ ի վիճակի են կոմունալ վճարումները կատարել «հեշտությամբ» կամ «շատ հեշտությամբ»:</p>	<p>Թեև կոմունալ ծառայությունների վճարումը դրամական եկամտի խնդիր է, կոմունալ ծառայությունների կառավարման ոչ դրամական ասպեկտները (գիտակցելով, թե ինչպես են էներգիայի, թափոնների և ջրի օգտագործման տարբեր մետրիկաներն ազդում SS-ների/բիզնեսի վրա) կարող են կարևոր լինել Լոռու, Շիրակի և Տավուշի SS-ների համար: Սա բնակչության ֆինանսական գրագիտության մաս է կազմում, այն է՝ հասկանալ ինչպես օգտվել կոմունալ ծառայություններից և դրանց դիմաց վճարելիս իմանալ իրենց իրավունքները: Անհրաժեշտ ուշադրություն է պետք դարձնել հասարակության շրջանում իրազեկման արշավներին և վերապատրաստումներին, որոնք վերաբերում են կոմունալ ծառայությունների այս ասպեկտին, հատկապես Լոռու (60.6%) և Շիրակի (62.7%) գյուղական համայնքներում, ինչպես նաև Սպիտակում (68.3%), որտեղ մարդիկ մեծ դժվարությամբ են վճարում կոմունալ ծառայությունների դիմաց:</p>
<p>Սպիտակի (28.5%), Լոռու գյուղական համայնքների (27.8%), Իջևանի (30.9%), Տավուշի քաղաքային համայնքների (25.9%) և Տավուշի գյուղական համայնքների (33.3%) SS-ների շուրջ 25-30%-ը հայտնել է, որ չունի երկու գույգ պատշաճ կոշիկ, որ բավարար լինի տարվա տարբեր եղանակներին կրելու համար:</p>	<p>Ընդգծել որպես բիզնես կոշիկի արտադրության կարևորությունը մարզերի համար, համոզվել, որ Հայաստանի կոշիկի հաջողակ բիզնեսները տեղյակ են խնդրի մասին: Կոշկակարությունը/վերանորոգումը կարող է նաև դիտարկվել որպես արվեստին առնչվող տեղայնացված և կարևոր մասնագիտություն, որը կարող է առաջնահերթություն լինել ՆՄՄԿՈՒ-ների կողմից տվյալ տարածքում: Սա կարող է ճիշտ ուղղություն լինել նաև ցանկացած սոցիալական ձեռնարկության համար:</p> <p>Կարևոր կարող են լինել նաև էլ. մարքեթինգի/էլ. հավելվածների վրա հիմնված նախաձեռնությունները:</p>
<p><i>Բնակարանային պայմաններ և առողջություն</i></p>	
<p>Եզրակացություններ</p>	<p>Առաջարկություններ</p>

<p>Մարզերի SS-ներում գերակշռում են բնակարանային և առողջապահական խնդիրները: Պարզվել է, որ կենտրոնացված ջրամատակարարման համակարգին շարունակական մուտքն ավելի խնդրահարույց է Լոռու (28.6%, Լոռու գյուղական համայնքների համար՝ 30.6%) և Տավուշի (27.7%, Տավուշի գյուղական համայնքների համար՝ 40.9%), քան Շիրակի (10%) համար: Քաղաքային բնակավայրերի մասով, Սպիտակի (29.1%) և Վանաձորի (26.8%) SS-ները նշել են կենտրոնացված ջրամատակարարման համակարգին շարունակական հասանելիության հետ կապված խնդիրներ: Շիրակի համար աղբահանությունն արձանագրվել է որպես կարևոր խնդիր (35.5% զրկվածություն Շիրակի գյուղական հատվածում): Շիրակի գյուղական SS-ների շրջանում ամենամեծ զրկվածությունը (37.6%) արձանագրվել է հանրային ծառայությունների որակի մասով (ջրամատակարարում, ջրահեռացում, աղբահանություն, էլեկտրամատակարարում և այլն):</p> <p>Առողջապահական ծառայությունների հասանելիությունից զրկվածությունը շեշտվել է գյուղական բնակավայրերում (60.1% Տավուշի գյուղական, 63.6% Լոռու գյուղական և 54.4% Շիրակի գյուղական համայնքների համար): Լոռու, Շիրակի ու Տավուշի գյուղական համայնքները նաև խոցելի են COVID-19 տեսանկյունից:</p>	<p>Առողջ ջեռուցումն ու տաք հոսող ջուրը երկու ամենակարևոր բնակարանային խնդիրներն են, որոնք առաջնահերթ հասցեագրման կարիք ունեն մարզերում: Ինչպես սնուցման դեպքում, առողջ ջեռուցումը ևս մի թեմա է հանրային իրազեկման բարձրացման, ինչպես նաև ՀՀ Առողջապահության, Էներգետիկ ենթակառուցվածքների և բնական պաշարների նախարարությունների քաղաքականությունների համար:</p> <p>Առողջապահության նախարարությանը խորհուրդ է տրվում ուշադրություն դարձնել Լոռու, Շիրակի և Տավուշի գյուղական համայնքներում առողջապահական ծառայությունների հասանելիության խնդրին: Զարմանալի չէ, որ Լոռու, Շիրակի ու Տավուշի գյուղական համայնքները նաև խոցելի են COVID-19 տեսանկյունից, ուստի նաև այս առումով են ուշադրության արժանի:</p>
<i>Մարդասիրական օգնություն</i>	
Եզրակացություններ	Առաջարկություններ
<p>SS-ների վաթսունհինգ (65%) և ավելի տոկոսը գրանցված չեն եղել աղքատության նպաստների համակարգում, իսկ շուրջ 15.2%-ը (Շիրակի գյուղական շրջաններում) և 34.1%-ը (Սպիտակում) գրանցված են եղել համակարգում: Ընտանիքների մեծ մասը (սովորաբար Տավուշի քաղաքային</p>	<p>Բազմաչափ աղքատությունը և աղքատության նպաստների համակարգից օգտվելու իրավունք տվող պայմանների բավարարումը պետք է գնահատվեն և համեմատվեն միմյանց հետ: Այս նպատակն արդեն իսկ հասցեագրվել է ԵՄ-ի կողմից ֆինանսավորվող «Միասին հանուն</p>

<p>համայնքներում՝ 60.1%, և Շիրակի գյուղերում՝ 49.1%) հաշվառված չեն եղել համակարգում, քանի որ չեն բավարարել համակարգի պայմանները:</p>	<p>սոցիալական համայնքների. ամուր տեղական գործընկերություն և կարող ՔՀԿ-ներ ի նպաստ Հայաստանում ներառական սոցիալական պաշտպանության և հաշվետու համայնքների» ծրագրով:</p>
<i>Դրամական փոխանցումներից կախվածություն</i>	
<p>Եզրակացություն</p>	<p>Առաջարկություն</p>
<p>Դրամական փոխանցումներից կախվածությունն ավելի բարձր է եղել Իջևանում, Տավուշում (և՛ քաղաքային, և՛ գյուղական համայնքներում) և Գյումրիում:</p>	<p>Միգրացիայի կանխարգելման ցանկացած ծրագրով կարելի է թիրախավորել Իջևանը, Տավուշը (ինչպես քաղաքային, այնպես էլ գյուղական համայնքները) և Գյումրին: Այս բացահայտումը կարող է կարևոր լինել Միգրացիոն քաղաքականության մշակման միջազգային կենտրոնի (ՄՔՄՄԿ) համար, որը ներկայումս դիտարկում է միգրացիայի կանխարգելման ենթադրամաշնորհային սխեմաներ և այլ նմանատիպ ծրագրեր/նախագծեր՝ ԵՄ ֆինանսավորմամբ:</p>
<i>Կրթություն</i>	
<p>Եզրակացություններ</p>	<p>Առաջարկություններ</p>
<p>Կրթությունն այն ոլորտն է, որի մասով արձանագրվել են նվազագույն զրկանքները: Կարևոր բացահայտումներից մեկն այն էր, որ Շիրակի գյուղական ՏՏ-ները (25.7%) նշել են, որ իրենց երեխաները 20 բուլետից ավելի են ծախսել ուսումնական հաստատություններ հասնելու համար, մինչդեռ Տավուշի գյուղական համայնքներում այդ ցուցանիշը կազմել է 17.8%, իսկ Լոռու գյուղական համայնքներում՝ 12.9%:</p>	<p>Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարությունը պետք է ուշադրություն դարձնի Շիրակի գյուղական համայնքների նշված խնդրին՝ կրթության հասանելիության առումով: Խնդիրն, ընդհանուր առմամբ, ուշադրության է արժանի բոլոր երեք մարզերի գյուղական բնակավայրերի համար:</p>
<i>Աշխատանք</i>	
<p>Աշխատաշուկային մասնակցությունը երեք մարզերի համար զրկվածության կարևորագույն ցուցանիշներից է: Աշխատունակ տարիքի (15-75) անձանց կեսից ավելին աշխատաշուկայի մաս չի կազմում</p>	<p>Աշխատանքը երեք մարզերի համար հիմնական խնդիրն է: Աշխատաշուկայում ներգրավվածության ապահովումը կօժանդակի նաև բազմաչափ աղքատության և ընդհանուր առմամբ աղքատության դեմ պայքարին, ուստի Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարությանը</p>

<p>(55.9%), իսկ 39.6%-ը երկարաժամկետ գործազուրկ է:</p> <p>Գյուղացիական տնտեսություններում առավել մեծ թվով ինքնագրաված անձինք գրանցվել են Լոռու գյուղական համայնքներում (51.2%), Սպիտակում (30.8%) և Շիրակի գյուղական համայնքներում (26.2%):</p>	<p>խորհուրդ է տրվում ջանքերը կենտրոնացնել Լոռու, Շիրակի և Տավուշի վրա՝ աշխատատեղերի ստեղծման և արժանապատիվ աշխատատեղերի ընդլայնման համար: Ավելին, քանի որ Լոռու, Շիրակի գյուղական համայնքների և Սպիտակի ֆերմաներում առկա են ինքնագրաված անձանցով բազմաթիվ ՏՏ-ներ, հենց նրանք էլ կարող են դառնալ նպատակային աջակցության հատուկ խումբ՝ ստեղծելու բարելավված գյուղատնտեսությունների վարման հնարավորություններ (սա նաև հավանական առաջարկություն է ՄԱԿ-ի Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպության (ՄԱԿ ՊԳԿ) համար):</p>
---	--

Առաջ նայելով, պետք է գիտակցել Հայաստանում ենթազգային ԲԱԻ-ի և բազմաչափ COVID-19 խոցելիության ինդեքսների կարևորությունը:

Հետազոտության վրա հիմնված որոշումներ կայացնելու համար այս շնորհանդեսում ներկայացված վերլուծության արդյունքները կարևոր նշանակություն ունեն. առաջին հերթին, այն ցույց տվեց երեք մարզերի գյուղական համայնքների, ինչպես նաև Սպիտակ քաղաքի վրա սևեռվելու առաջնահերթությունը: Ավելի կոնկրետ՝ առօրյա սննդի և հագուստի համար գումար չունենալու խնդրի դեմ պայքարելու համար առաջնահերթություն պետք է տրվի Լոռու մարզին և Սպիտակին: Երեք մարզերը, հատկապես Լոռին, կարող են օգտվել սնուցման հիմունքների վերաբերյալ քաղաքացիների համար դասընթացներից: Համայնքների մշակութային կյանքը պետք է բարելավվի: Կոմունալ ծառայությունների կառավարման ոչ դրամային ասպեկտների վերաբերյալ իրազեկվածության բարձրացումը (գիտակցելը, թե ինչպես են կենդանի, թափոնների և ջրօգտագործման տարբեր մետրիկաներ ազդում ՏՏ-ների/բիզնեսի վրա) կարող են կարևոր լինել երեք մարզերի ՏՏ-ների համար: Առողջ ջեռուցումն ու տաք հոսող ջուրը երկու կարևորագույն բնակարանային խնդիրներն են, որոնք առաջնահերթ հասցեագրման կարիք ունեն երեք մարզերում: Լոռու, Շիրակի և Տավուշի գյուղական շրջաններում առողջապահական ծառայությունների հասանելիությունը, ինչպես նաև այդ համայնքների՝ COVID-19-ի խոցելիության առումով անապահով լինելու հանգամանքն առաջնահերթ հոգաձության կարիք ունի: Երեք մարզերի համար հիմնական խնդիրներից է աշխատանքը/զբաղվածությունը: Աշխատաշուկային մասնակցությունը կօժանդակի նաև բազմաչափ աղքատության և ընդհանուր աղքատության դեմ պայքարին:

Հետազոտության արդյունքների օգտագործումը և դրա հիմնական նպատակի՝ Հայաստանի երեք ամենաաղքատ մարզերում բազմաչափ աղքատության կրճատման շուրջ

քաղաքականություն մշակողների միջև համակարգված համագործակցությունը չափազանց կարևոր է:

Այս հրապարակումը պատրաստվել է Եվրոպական միության ֆինանսական աջակցությամբ: Բովանդակության համար պատասխանատվություն է կրում ՀՌԿԿ-Հայաստան հիմնադրամը, և պարտադիր չէ, որ այն արտահայտի Եվրոպական միության տեսակետները: